

שיעור כללי - גירות שלא לשם שמים

היום נעסוק בעז"ה בסוגיית גירות שלא לשם שמים ששורשה בדברי הגמ' בדף כד:.. נברר האם יש איסור לקבל גרים שלא לשם שמים ומהו מקורו והנפק"מ העולות מהדרכים השונות.

סוגייתנו

- יש לראות משנה כד: וגמ' עד הנקודותיים 'אבל אידך לא'.
- בביאור האיסור להנשא לנכרית שנטען עליה ראה דברי רש"י ודברי הריטב"א בחידושי וראה נימוקי יוסף .

תוקף האיסור

- ראה מרדכי פרק החולץ סי' קי' במש"כ שם.
- ועיין יבמות עו. (למטה) 'מתיב רב יוסף' עד עו: (למעלה) הא לא צריכא ליה.
- וראה מה שכתב בתשובת ר' שלמה איגר יורה דעה סי' לד'.
 - וראה בסוגיה סוכה יא: בענין לולב צריך אגד וריטב"א שם.
 - האם ניתן להביא ראייה משם.
- וראה סוגיות הבאות:
 - יבמות סא: מתני' 'לא יבטל אדם מפריה ורביה' ובגמ' שם עד - 'לא טוב היות האדם לבדו' ובדברי הרמב"ן במלחמות.
 - כתובות עב. משנה וגמ' בענין פריעת הראש ודברי רש"י שם.
 - תשובת הרדב"ז אלף תקמב.
 - השגות הרמב"ן לספר המצוות מצות עשה טו'.
- וראה תשובת הר"א גוטמאכר סי' פז' ודברי התנחומא כי תשא ודברי הרמב"ם בסוף פרק יג מהלכות איסורי ביאה.

חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף כד עמוד ב

משום דרב אסי דאמר ולזות שפתים הרחק וכי. פרש"י ז"ל דכי כניס לה הוא אלומי קלא דמעיקרא דקושטא הוה והיינו דאמרינן לקמן אם כנס לא יוציא דברננה לא מפקי על הספק, ונראה מדבריו ז"ל דמתניתין דנטען בקול או בעדי כעור בלבד, וליתא דבתוספתא קתני לה בהדיא אפילו כשבא על הגויה ועל השפחה ובהא נמי אם כנס לא יוציא, ואי משום דקתני נטען היינו שנטען באמת וכדקתני סיפא הנטען מאשת איש ואוקמה רב דאיכא עדי טומאה, והכא הכי פירושו משום לזות שפתים שיאמרו כל העולם לשם זנות נתגיירה זו ולשם זנות כונס אותה, ומיהו אפילו בהא אם כנס לא יוציא דמשום רננה זו לא מפקינן כיון דגירות מיהא הוי ומותרת היא לו, ולא שנא שיש לה בנים ממנו או שאין לה בנים

נימוקי יוסף מסכת יבמות דף ה עמוד ב (מדפי הרי"ף)

לא ישאנה. משום לעז שלא יאמרו אגלאי מילתא למפרע שאמת היה הקול הראשון וכתביב [משלי ד] הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך: ואם כנס לא יוציא. דברננה לא מפקי אשה מתותי בעלה דכתיב [שם ג] דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ולא דוקא רננה אלא אפילו בא על השפחה ועל העובדת כוכבים בודאי ובתוספתא [פרק ד' דיבמות] קתני לה הכי בהדיא

מרדכי מסכת יבמות הגהות מרדכי פרק החולץ רמז קי'

נראה לי דמי שבא לפנינו להתגייר וידוע לנו שבשביל תועלת דבר הם עושים אין לקבלם וראיה לי מפרק שני דיבמות [*דף כד] ת"ר אין מקבלים גרים לימות המשיח כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה והקשו תוספת מבת פרעה ומאתי הגתי ותירצו דמידי הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים והני לא צריכי ובסוף הדבור פירש וזה לשונו יש ספרים שגורסים לא קבלו בימי דוד ולא בימי שלמה אלא כולם נעשים גרים [*גרורים] [*גמורים] וההוא דאתא לקמיה דהלל [*שבת דף לא] ואמר גיירני על מנת שאהיה כהן גדול בטוח היה שסופו לעשות לשם שמים וכן יש לומר בפרק התכלת [*דף מד] ההיא דאתא לקמיה דרבי ואמרה גיירני ע"מ שאנשא לאותו תלמיד עכ"ל אלמא להדיא מן התורה שצריך להיות בטוח שסופו יהיה לשם שמים ואף על גב דפסק לשם הלכה כולם גרים גמורים

שו"ת ר' שלמה איגר לד'

ומהדומה שהחטא שבנידון ידן לקבל הבא לגייר משום דבר אחר אינו איסור תורה דהיכי כתיב בתורה ואינו איסור דרבנן דהא מקשינן מיניה בגמרא על שלמה שגייר בת פרעה [בפרק הערל דף ע"ז סוף ע"א] ונראה שהוא מדברי קבלה.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף יא עמוד ב

ובפולגתא דהני תנאי, דתניא: לולב, בין אגוד בין שאינו אגוד כשר. רבי יהודה אומר: אגוד כשר, שאינו אגוד - פסול. מאי טעמא דרבי יהודה? יליף לקיחה לקיחה מאגודת אגוד, כתיב התם ולקחתם אגדת אגוד, וכתיב הכא ולקחתם לכם ביום הראשון, מה להלן באגודה - אף כאן נמי באגודה. ורבנן: לקיחה מלקיחה לא ילפינן. כמאן אזלא הא דתניא: לולב מצוה לאגוד, ואם לא אגודו - כשר. אי רבי יהודה - כי לא אגודו אמאי כשר? אי רבנן - אמאי מצוה? - לעולם רבנן היא, ומשום שנאמר זה אלי ואנוהו - התנאה לפניו במצות.

רש"י מסכת סוכה דף יא עמוד ב

לא ילפינן - לא למדוהו, ואין אדם דן גזירה שוה מעלמו, אלא אם כן למדו מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו, ושמוא מקראות הללו לא לדרוש גזירה שוה נכתבו. ואנורה התנאה לפניו במצות - סוכה נאה, לולב נאה, כיצית נאה.

חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף יא עמוד ב

ואי רבנן מאי מצוה. פ"י דליכא למימר דמצוה לאוגדו לכתחילה מן התורה אלא דיעבד אם לא אגודו כשר, דהא כל בדאורייתא לא שאני לה בין לכתחילה בין בדיעבד.

מלחמת ה' מסכת יבמות דף כ עמוד א

ומיהו כיון דמצוה דרבנן היא כמנהג דרך ארץ מדקא נסיב לה תלמודא בבקר זרע את זרעך ולא הזכירו בזה איסור אלא ישא אשה מצוה דלכתחלה הוא אין כופין ולא קורין עברינא למי שאינו רוצה לעסוק בה אבל מאשה לא יבטל לעולם שאסור הוא לעמוד בלא אשה והכתוב אומר לא טוב היות האדם לבדו והיינו דשמואל.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף עב עמוד א

מתני'. ואלו יוצאות שלא בכתובה: העוברת על דת משה ויהודית. ואיזו היא דת משה? מאכילתו שאינו מעושר, ומשמשתו נדה, ולא קוצה לה חלה, ונודרת ואינה מקיימת. ואיזוהי דת יהודית? יוצאה וראשה פרוע, וטווה בשוק, ומדברת עם כל אדם. אבא שאול אומר: אף המקללת יולדיו בפניו.

גמ': ואיזוהי דת יהודית? יוצאה וראשה פרוע. ראשה פרוע דאורייתא היא! דכתיב: ופרע את ראש האשה, ותנא דבי רבי ישמעאל: אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש! דאורייתא - קלתה שפיר דמי, דת יהודית - אפילו קלתה נמי אסור. אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן, קלתה אין בה משום פרוע ראש.

רש"י מסכת כתובות דף עב עמוד א

לאורייתא היא - ולאמאי לא קרי לה דת משה.

אזהרה - מדעבדינן לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה כמו שעשקה להתנאות על צועלה מכלל דאסור ל"נ מדכתיב ופרע מכלל דהוא שעתא לאו פרועה הוה שמה מינה אין דרך צנות ישראל ללכת פרועות לאש וכן עיקר.

קלתה - סל שיש לו מלמטה בית קבול להולמו כדלחש וצית קיבול מלמעלה לתת בו פלך ופשתן.

שו"ת רדב"ז חלק ה ללשונות הרמב"ם סימן קסח (אלף תקמב)

(אלף תקמ"ב) שאלת ממני כיון דאיפסיקא הלכתא צער בעלי חיים מן התורה מאי טעמא זקן ואינה לפי כבודו למה אינו פורק משום צער בעלי חיים. ועוד איך פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות רוצח ושמירת נפש אם היה בעל הבהמה והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו עליך המצוה אם רצית לפרוק פרוק הרי זה פטור שנאמר עמו. עוד כתב אבל בהמת עכו"ם ומשאו אינו חייב ליטפל בו אלא משום איבה ואמאי הא איכא משום צער בעלי חיים:

תשובה השאלה הא אשר שאלת תירץ הרמב"ם ז"ל דעשה דכבוד תורה עדיף. וכתב עלה הר"ן ז"ל דלא מחזור דזקן לאו דוקא שקנה חכמה אלא ה"ה למכובד וכדאמרינן כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי אבל כל שאין דרכו בשלו אינו חייב בשל חבירו וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות רוצח ושמירת נפש אלא כך נ"ל דכיון דצער בעלי חיים הותר לתשמיש של בני אדם כ"ש בכבוד בשב ואל תעשה דגדול כבוד הבריות ע"כ ואני אומר שלא היתה כונת הרב ז"ל במה שאמר דעשה דכבוד תורה עדיף דוקא בזמן שקנה חכמה אלא אפי' זקן מכובד ומשום דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה כ"ש שידחה צער בעלי חיים אפי' שהוא מן התורה שהרי אין בו לאו ולא עשה.

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכתת העשין מצוה טו

מצוה טו שנצטיינו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם נחל חי העולם הבא. וכאשר נצטיינו בברכה אחר כל האכילה כן נצטיינו בזו. ובשלישי שלברכות (כא א) אמרו מנין לברכת התורה לפניו מן התורה שנ' כי שם י"י אקרא הבו גודל לאלהינו. ורצה ללמוד ברכת המזון לפניו שיהיה מן התורה ק"ו מזה. אמרו ומה תורה שאינה טעונה ברכה לאחריה טעונה לפניו מזה. והשיבו על זה מדריך הפירכות מה לתורה שכן חי עולם. ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו. והפצם בזה שכיון שבעל קרי אינו מברך לפניו במזון והוא מברך לאחריה נלמוד שברכה לאחריו בלבד היא מן התורה ולפיכך אינה בטלה מפני תקנתם בטביל' בעלי קריין ושמע מינה דקל וחומר פריכא הוא. והעולה מזה שברכת התורה לפניו מצוה עשה דאורייתא. ובגמרא דבני מערבא (רפ"ז) אמרו כתוב בתורה ברכה לפניו ואין כתוב בה ברכה לאחריה מה כתוב בה לפניו כי שם י"י אקרא הבו גודל לאלהינו כתוב במזון ברכה לאחריו אין כתוב בו ברכה לפניו מה כתוב בו לאחריו ואכלת ושבעת וברכת את י"י אלהיך ומנין ליתן את האמור בזה לזה וכו'. מכלל זה מתבאר שהברכה הזו מן התורה. ואין ראוי למנותה מצוה אחת עם הקריאה כמו שמקרא בכורים (ע' קלב) אינו נמנה אחת עם הבאתן (ע' קכה) וספור יציאת מצרים (ע' קנז) עם אכילת הפסח (ע' נו):

שו"ת רבי אליהו גוטמאכר סי' פז'

ולולי דמסתינא הייתי אומר דבר מה שאסור לגלות בפני עם הארץ, רק לפני חכמים אמיתיים. יש לאמור שהרמב"ם פירש מה דאיתא ביבמות קט על הקרא דמשלי דרעה אחר רעה בא על המקבלי גרים, וכפי שכתבו התוספות שם שמשאין לגויים שיתגיירו והוא משום דאמר ר' חלבו קשה גרים לישראל כספחת, ופירש הרמב"ם סוף פרק י"ג מאיסורי ביאה וז"ל: ומפני זה אמרו חכמים קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו, צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאווה וכן רוב הנסיגות האספסוף היו בהן תחלה עב"ל.

ורש"י שם כתב בזה בקיצור וזה לשונו דאין בקיאים במצוות ולמדין ישראל ממעשיהם עב"ל.

והנה זה היה בדורות הראשונים שהיו כולה כרם חמד ויש לירא מתערובת גרים, ועתה בעונותינו הרבים שהפריצים פורצים בראש שהם מראשי אלפי ישראל, מה יש לפחדו שילמדו ישראל מהגרים, הלואי שלא ילמדו הגרים מרבים מהם, על זה שייך המליצה בא ללמד ונמצא למד.

מדרש תנחומא כי תשא כא'

לך רד כי שחת עמך, העם לא נאמר אלא עמך, א"ל הקדוש ברוך הוא למשה עכך עשו את העגל שאני אמרתי לך והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל (שמות ז), ואת היית גרם וקבלתם הערב רב ואמרת מוטב לקבל את השבים, ואני הייתי רואה מה עתידים לעשות והם שעשו את העגל שהיו עובדי ע"ז וגרמו לעמי לחטוא עמהם, ראה מה כתיב ויקח מידם ויצר אותו כחרט ויאמרו אלה אלהיך, אלהינו אין כתיב אלא אלה אלהיך ישראל שהגרים שכאו עמהם ממצרים הם עשו אותו.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יג

ומפני זה אמרו חכמים קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו, צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאווה וכן רוב הנסיגות האספסוף היו בהן תחלה.

נחמיה פרק ט, טז-יז

(יז) אָתָּה הוּא ה' הַאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּרַכְתָּ בְּאֶבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּרִכְּשִׁים כְּשֶׁדִים וְשָׂמְךָ שְׁמוֹ אֶבְרָהָם: (ח) וּמִצָּאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנָיו וְכָרוֹת עִמּוֹ הִבְרִית לְתַת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחֲתִי הָאֱמֹרִי וְהַכְּרִי וְהַגְּרָזִי לְתַת לְזַרְעוֹ וְנָקַם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צָדִיק אָתָּה:

רמב"ם הלכות ביכורים פרק ד הלכה ג'

הגר מביא וקורא שנאמר לאברהם אב המון גוים נתתיך הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי שכינה, ולאברהם היתה השבועה תחלה שיישרו בניו את הארץ, וכן כהנים ולוים מביאין וקורין מפני שיש להן ערי מגרש.